

Herengracht 476

Situatie en geschiedenis

Huis van dubbele breedte aan de zuidzijde van de Herengracht, tussen de Nieuwe Spiegelstraat en Vijzelstraat. De erven in dit gedeelte van de stad werden uitgegeven in 1665 en hadden een breedte van 26 voet. De nummers 26 en 27 van park C werden gekocht door dr. Francois de Vicq, een befaamd medicus die studeerde aan de universiteit van Padua.¹ De Vicq kocht eerder reeds twee erven aan de Keizersgracht, die hij weer van de hand deed op het moment dat het dubbelerf op de Herengracht tot zijn beschikking kwam. Blijkbaar had hij reeds langer plannen voor de bouw van een dubbel huis in het nieuwe stadsdeel. Het nieuwe huis aan de Herengracht was gereed in 1670. De ouderwetse gevel met grote pilasters en fronton, een van de laatste van dit type die in Amsterdam gebouwd werd, is afgebeeld in het 'Grachtenboekje van Cornelis Danckertsz' van omstreeks 1680 en op twee tekeningen en een schilderij van Berckheyde. De keuze van de Vicq voor dit ouderwetse geveltype hangt vermoedelijk samen met de leeftijd van de bouwheer, die zijn nieuwe huis betrok als een weduwnaar van 67 jaar. Mogelijk was de gevel van het huis Herengracht 189, dat de Vicq bewoonde van 1640 tot 1670, het voorbeeld. Dit laatste huis was het oudst bekende

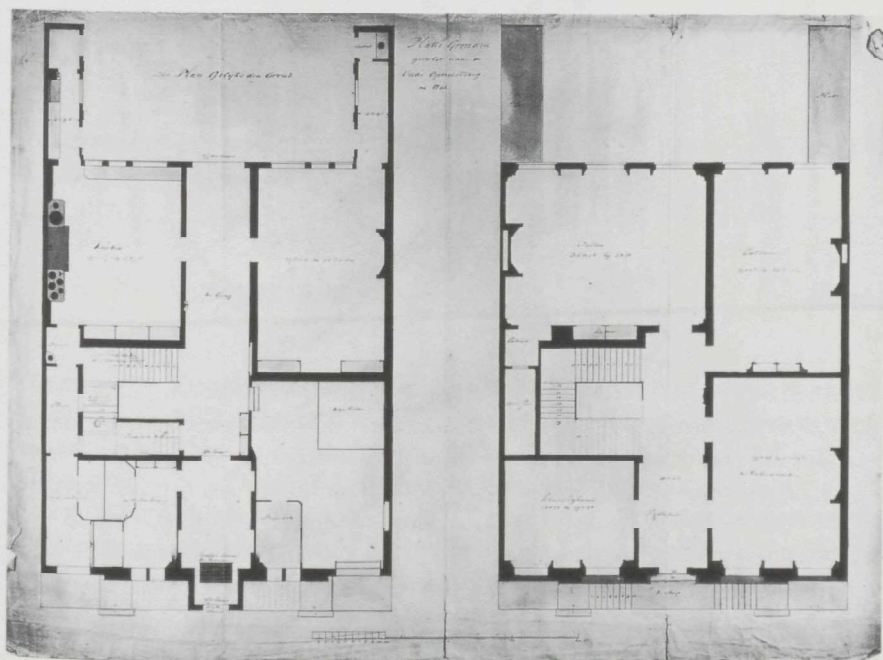

Vijf traveeën brede pilastergevel uit 1670, in de traditie van Herengracht 185-189 (de Noordpool en de Zuidpool) en Kloveniersburgwal 95 (Huis Poppen). De gevel heeft een normale indeling in traveeën van 10 voet breed, onderverdeeld in 2,5 voor de pilasters en 7,5 voor de intercolumnia. De resterende 2,5 voet van de 52,5 voet brede gevel, werd gebruikt voor de twee halve pilasters aan weerszijden van de middenrisaliet. Zeer ongewoon zijn de halve pilasters op de hoeken. Wij kennen geen ander voorbeeld van een dergelijk gevelschema.

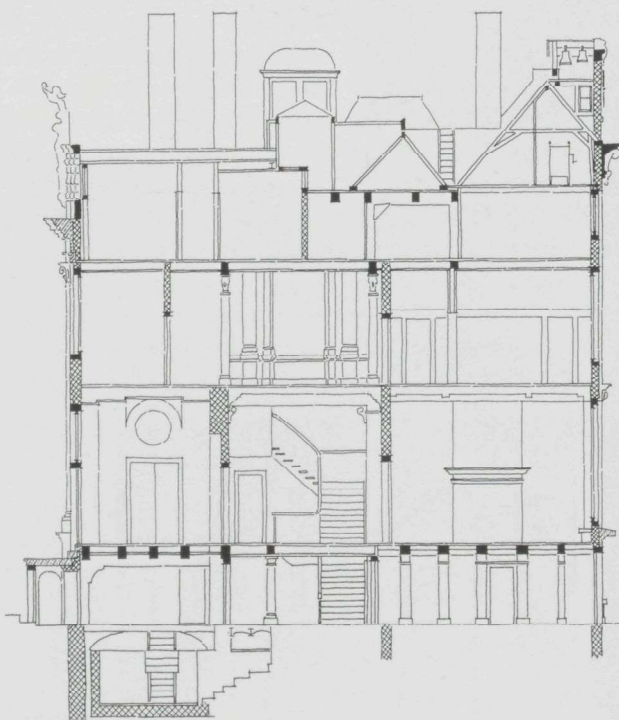
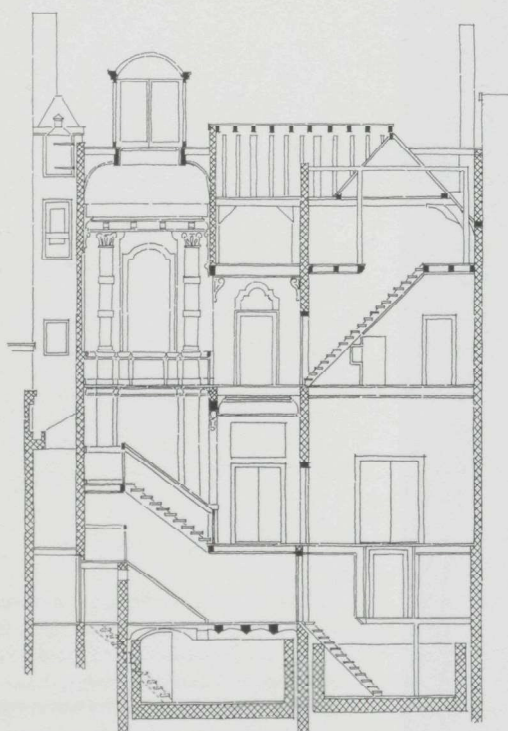
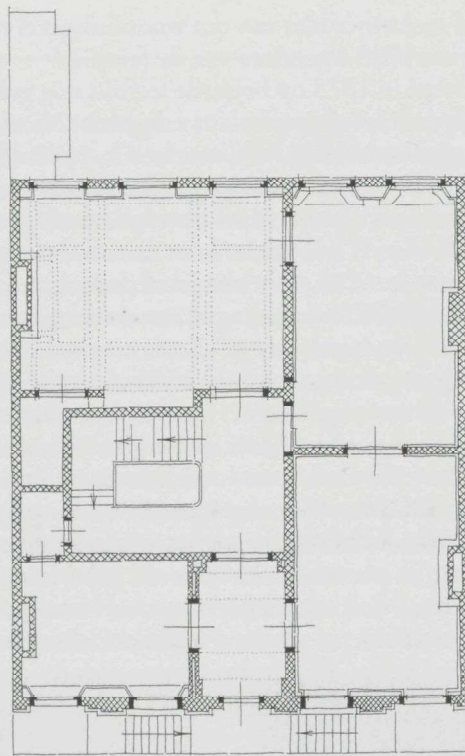
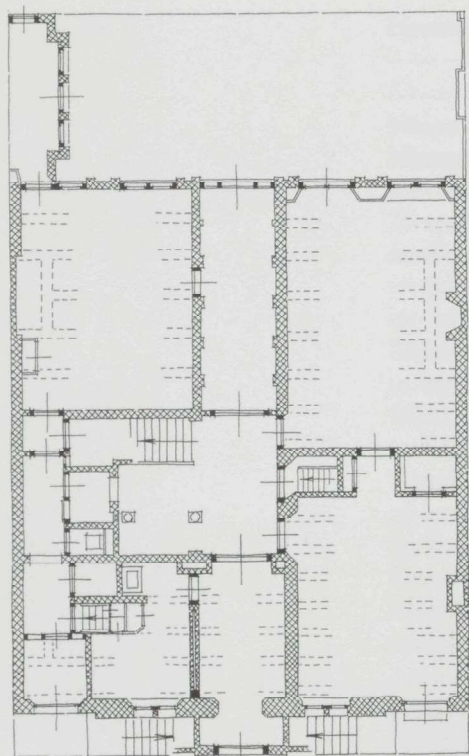
De hoge stoep en de ingang in Lodewijk XIV-vormen werden in 1940 opnieuw aangebracht naar voorbeeld van de afbeelding in het *Grachtenboek*.

voorbeeld in Amsterdam van een woonhuisgevel met kolossale pilasters en bleef nog tot 1708 eigendom van de familie.²

De Vicq werd in 1675 op bejaarde leeftijd nog gekozen als lid van de vroedschap, als opvolger van zijn vakgenoot Nicolaas Tulp met wie hij nauwe betrekkingen onderhield.³ Hij overleed in 1678. Het huis aan de Herengracht werd daarna bewoond door zijn gelijknamige zoon, die gehuwd was met Aletta Pancras en die zijn vader opvolgde in de vroedschap. Later was deze Francois de Vicq II hoofdschout en driemaal burgemeester. Hij overleed kort na zijn vrouw in 1707. Het huis werd door de erfgenamen verkocht en in 1708 voor f 36.000 overgedragen aan de doopsgezinde koopman David de Neufville, een handelaar in 'alle soorten van gebloemde couleur en zwarte stoffen', wiens familie omstreeks 1585 uit Antwerpen naar de Noordelijke Nederlanden was uitgeweken.⁴ De Neufville was zeer vermogend. Sinds 1696 bezat hij de buitenplaats Meer en Bergh bij Heemstede. Bij zijn huis aan de Herengracht bouwde hij vermoedelijk het tuinhuis, dat sterk overeenkomt met het tuinhuis van Keizersgracht 317 en mogelijk werd ontworpen door Simon Schijnvoet.⁵ De grote verbouwing van de voorgevel, waarbij het strenge fronton plaats maakte voor een gebeeldhouwde balustrade met wapenschild en de kruiskozijnen werden vervangen door schuiframen, vond vermoedelijk pas plaats in opdracht van de volgende eigenaar, Dirk van Lennep Dirksz, die – hoewel doopsgezind – een duidelijke hang had naar een weelderige levensstijl.⁶ Dirk van Lennep was gehuwd met Catharina de Neufville, de oudste dochter van David de Neufville. Toen zijn schoonvader in 1729 overleed, was er een erfenis van f 1.811.000 te verdelen. Zowel Herengracht 476 als het landhuis Meer en Bergh werden, voor respectievelijk f 73.000 en f 31.500, toebedeeld aan Van Lennep, die in hetzelfde jaar weduwnaar werd. Hij nam direct op grootse wijze de verfraaiing ter hand van zowel het stadshuis als het buitenhuis. Herengracht 476 kreeg de gevel die is afgebeeld in het 18de-eeuwse *Grachtenboek* en werd inwendig gemoderniseerd in Lodewijk XIV-stijl. Een plafondstuk van Jacob de Wit uit 1730 in de 'salon' rechts-achter en het uurwerk in de achtergevel uit 1731 geven de jaartallen van deze verbouwing. Bij Meer en Bergh kwam een formele tuinaanleg tot stand met cascaden. Van Lennep raakte spoedig in financiële problemen. Voor de grote investeringen had hij het erfdeel van zijn kinderen, waarover hij in 1729 als voogd was aangesteld, aangesproken. Door ingrijpen van de familie was hij in 1732 gedwongen zowel zijn Amsterdamse huis als de buitenplaats te verkopen. Door Matheus de Neufville, die gehuwd was met

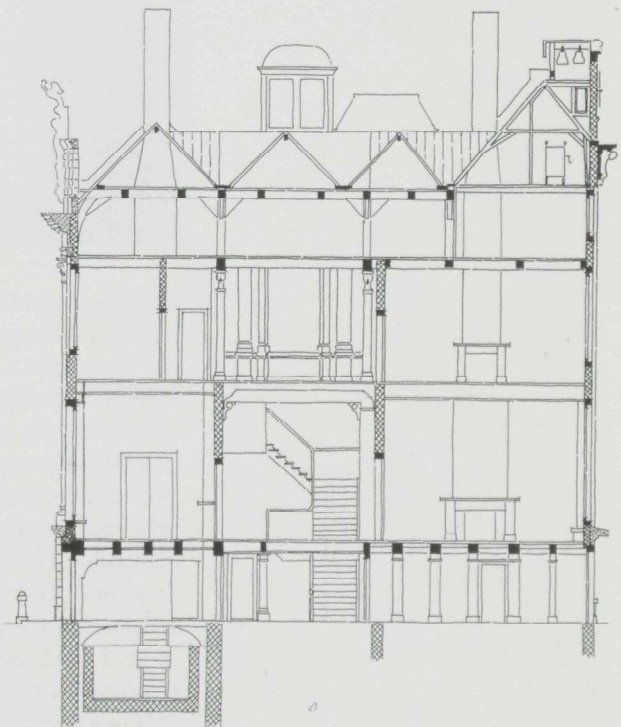
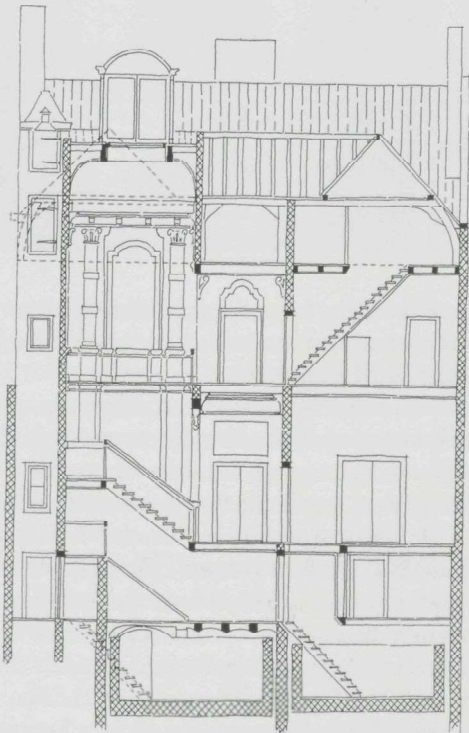
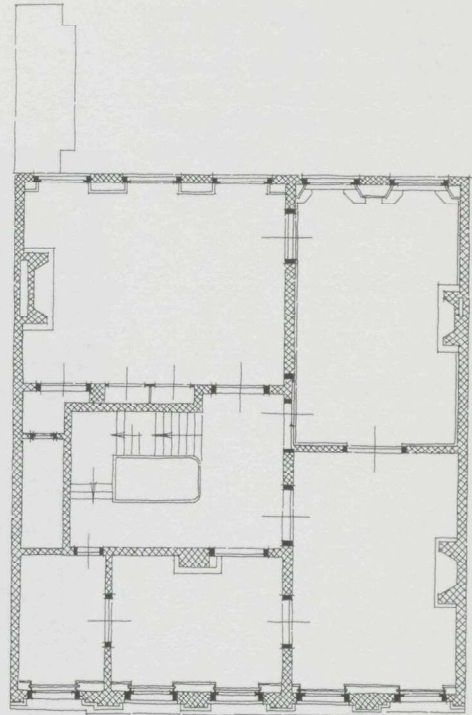
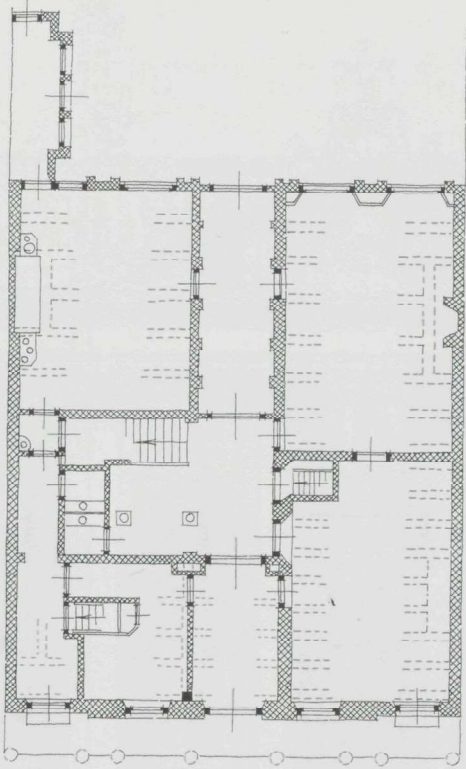

Toestand 18de eeuw. Opmeting uit 1792, mogelijk door B.W.H. Ziesenis. Bij de restauratie van 1940 onder leiding van C.W. Royaards kreeg het huis opnieuw deze indeling.

Bestaande toestand naar een opmeting uit 1980: souterrain, hoofdverdieping, dwarsdoorsnede over het trappenhuis en langsdoorsnede. Deze toestand ontstond door een ingrijpende restauratie in 1940-'42, waarbij de 18de-eeuwse indeling werd hersteld.

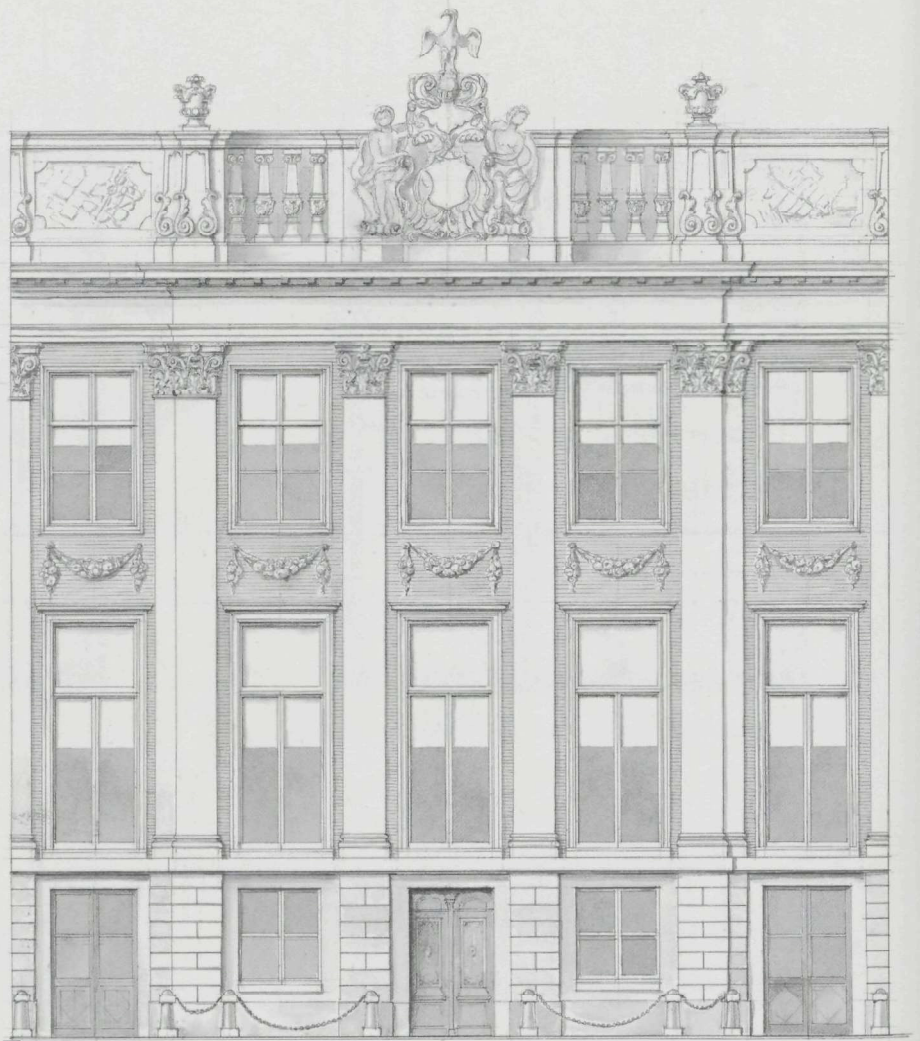
Petronella de Neufville, de jongere zuster van zijn overleden echtgenote, en door zijn twee broers werd in 1733 voor notaris Baars de rekening opgemaakt van zijn 2,5 jaar durend maecenaat: de schulden waren opgelopen tot f 113.724.⁷ De grootste schuldeisers waren de aannemer Jan van der Streng (f 5217.13.-), de beeldhouwer Ignatius van Logteren (f 4313.10.-) en de steenhandelaar Hendrik Knoop (f 3913.11.-). Dit drietal houden wij verantwoordelijk voor de nieuwe bekroning van de voorgevel.⁸ Van Logteren maakte mogelijk ook het ontwerp voor het nieuwe trappenhuis, dat om begrijpelijke redenen nooit werd voltooid. Onder de kop 'buyten de Stadt'

vinden we in dezelfde lijst 'de oude en de jonge Marot' (Daniel Marot sr. en jr.) voor respectievelijk f 146 en f 453. Zij ontwierpen vermoedelijk de nieuwe tuinaanleg bij Meer en Bergh.⁹

Na het vertrek van Dirk van Lennep naar Utrecht kwam het werk aan Herengracht 476 stil te liggen. Zijn rol als maecenas werd voortgezet door zijn schoonzuster Petronella de Neufville, die de buitenplaats Meer en Bergh overnam en haar woonhuis Herengracht 475, schuin aan de overzijde, in de periode 1732-'36 geheel liet verbouwen door Jan van Logteren.¹⁰ Het beroemde trappenhuis van dit pand laat zien hoe het onvoltooide trappenhuis

Reconstructie van de toestand na de verbouwing van omstreeks 1800: souterrain (straatverdieping), hoofdverdieping, dwarsdoorsnede en langsdoorsnede. Ingang in het souterrain en kantoorvertrekken op de hoofdverdieping aan de straatzijde.

van Herengracht 476 had moeten worden. Mogelijk gebruikte Jan van Logteren voor zijn ontwerp zelfs onderdelen van het niet voltooide werkstuk van zijn vader. De hoofdopzet van beide trappehuizen is gelijk. Herengracht 476 werd in 1732 voor f 70.000 verkocht aan de doopsgezinde zijdekoopman Jean de Wolff.¹¹ Bovenop de koopsom moest een bedrag van f 12.000 worden betaald voor 'alle de Behangsels, Schilderyen aan de Wande, in de Zolders, en voorde Schoorsteenen, en alle de Spiegels inde Damme en Schoorsteene als elders, in de Zaal de marmere Tafels, fluwele Glas Gordyne, Canappe & Drie Taboretten, inde Eetkamer de Bauvet Cas, en de marmere Termen & Basrelief aande Schoorsteen, alle Losse en vaste Eysere platen & koopre Schuyven, de boekekassen op de voorkamer, de beelden inde Tuyn, en de Tafel & Schildereyen in het Tuynhuys, en 't geen verder inde geastigeerde biljetten is gemelt'. De Wolff overleed reeds in 1735. Zijn weduwe Margaretha Verhamme bewoonde Herengracht 476 tot haar dood in 1756. In 1737 hertrouwde zij met de rijke Paulus Loot van Santvoort, Heer van Zandvoort, die bij haar introk. Het kohier van 1742 vermeldt op dit adres zes dienstboden, een koets, vier paarden en een trekjacht. De huurwaarde van het huis werd geschat op f 2000. De boedelinventaris die bij haar dood werd opgemaakt geeft een indruk van de bewoning van het huis in deze periode (bijlage).¹² In 1757 ging het huis voor f 76.000 over in handen van de doopsgezinde Aarnout van Lennep, die gehuwd was met een nichtje van de vorige eigenares.¹³ Na zijn dood werd het huis in 1792 voor f 65.900 verkocht aan Hendrick Muilman, raad en oud-schepen, die gehuwd was met Susanna

Gevelreconstructies (tekening R. Royaards-ten Holt): toestand na de verbouwing van omstreeks 1800 en oorspronkelijke toestand (1670). De hoogte van het basement werd bij de verbouwing van omstreeks 1800 gewijzigd.

Cornelia Mogge, Baandervrouwe van Haamstede.¹⁴ Muilman was een zeer vermogend en ontwikkeld man. Samen met zijn broer Pieter gaf hij leiding aan het vooraanstaande bankiershuis Muilman & Zonen, dat zich richtte op zaken met Engeland. Als huisleraar voor zijn zoon Willem Ferdinand nam hij de jonge August Wilhelm Schlegel in dienst, die in het huis aan de Herengracht onder meer werkte aan zijn beroemde Schakespeare-vertalingen. De schilderijencollectie van Muilman, waarin zich onder meer 'het Melkmeisje' van Vermeer bevond, kwam voor een deel, als het 'legaat Van de Poll', in het bezit van het Rijksmuseum. De jonge Willem Ferdinand Muilman werd na een verblijf in Engeland in 1802 medefirmant van het bankiershuis, dat in dit jaar werd verplaatst van Herengracht 258 naar 476. Vermoedelijk werd het huis, dat in 1792 geheel was opgemaakt, op dit moment verbouwd.¹⁵ Daarbij werd de ingang verlegd naar de straat en kwam de hoge stoep met de voordeur voor de bel-étage te vervallen. Inwendig ontstond op deze wijze ruimte voor een zaal met zijkamer achter de voorgevel, die bedoeld moet zijn geweest als kantoorvertrek.¹⁶ In 1811 werd het bankiershuis ontbonden. Een jaar later maakte Hendrick Muilman, 'liggende ten zelve zynen huize in een ledikant aan het raam na by de schoorsteen op de Zaal', zijn testament. Het huis werd in 1813 eigendom van zijn zoon, die aanvankelijk rentenierde maar die in 1814 werd benoemd tot een der eerste directeuren van de Nederlandse Bank. Na zijn dood in 1849 werd het huis bewoond door zijn weduwe en ongeschuwde dochter Anna Maria Muilman, die in 1853 overbleef als enig erfgename van het familiekapitaal. Amsterdamse bronnen vermelden dat deze veertigjarige kapitaliste een serieuze huwelijkskandidaat was voor de

Gebeeldhouwde gevelbekroning van omstreeks 1730 door het driemanschap Jan van der Streng, Ignatius van Logteren en Hendrik Knoop (p. 84-87). Allegorie op handel en scheepvaart. Aan weerszijden van het wapenschild de figuren van Mercurius en Diana.

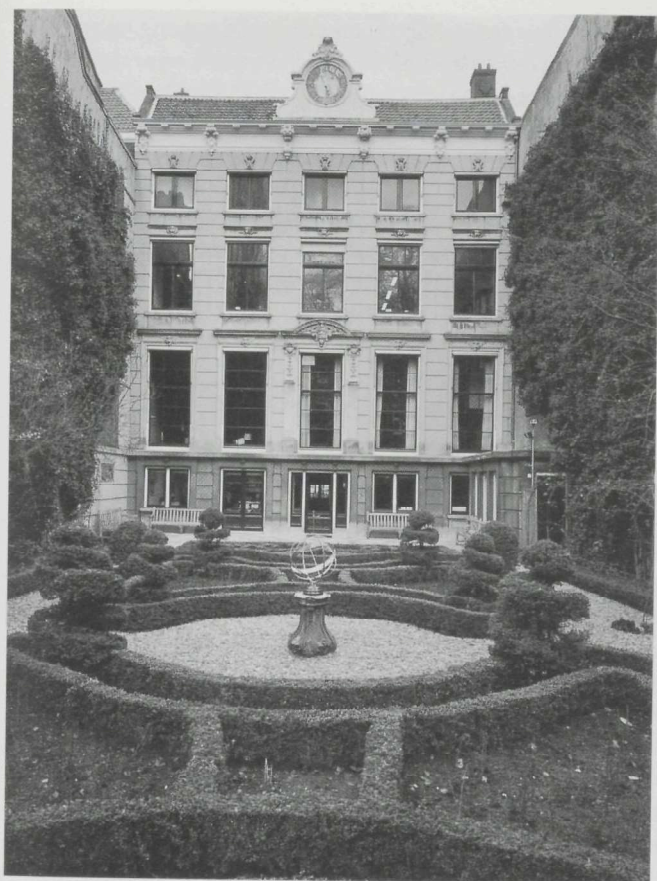

latere Franse keizer Napoleon III. In plaats daarvan huwde zij in 1853 jonkheer A.J. van de Poll, telg van een Amsterdamse regentenfamilie. Dit echtpaar bewoonde, naar verluidt, de kamers op de straatverdieping en gebruikte de bel-étage uitsluitend voor representatieve doeleinden. De dochter Muilman, die Amsterdam boven Parijs verkozen had, bewoonde het huis tot haar dood in 1878. Daarna vererfde het op J.S.H. van de Poll, die permanent woonde op zijn buitenplaats in Velzen en die reeds overleed in 1880. Het huis aan de Herengracht werd nu verhuurd aan een particuliere meisjesschool, die in 1887 verhuisde naar Herengracht 499 (Huize van Loon) aan de overzijde. Herengracht 476 werd in 1887 betrokken door J.R.H. Neervoort van de Poll, die zelf eigenaar was. In deze periode werden verschillende kamers op de verdieping gemoderniseerd in neostijlen. In 1894 ging het huis voor f 55.000 over op Hugo Muller, gemeenteraadslid voor de 'Radicalen', die het tien jaar bewoonde en in 1904 voor f 85.000 verkocht aan de bankier George Rosenthal, die het ten geschenke gaf aan zijn dochter Marianne Elias Rosenthal, echtgenote van Berthold Nathusius. Dit echtpaar verving in 1913 de oude kappen waarbij de voormalige zolder gedeeltelijk werd uitgebouwd tot een tweede verdieping. Eduard Cuypers ontwierp in 1905 een nieuwe slaapkamer en een badkamer, die voor het grootste deel nog aanwezig zijn.¹⁷

De bocht van de Herengracht. Tekening door G.A. Berckheijde uit 1672. Links Herengracht 476 met de oorspronkelijke ingangspartij en fronton boven de middenrisaliet.

In 1927 werd het huis voor f 150.000 gekocht door mej. G.L.C.A. Mirandolle, die het bewoonde tot haar dood in 1974. In 1928 werden verschillende interieurs opgeknapt door A.A. Kok. In 1939 gaf zij C.W. Royaards opdracht tot een grootscheepse restauratie. Daarbij werd de gehele verbouwing van omstreeks 1800 ongedaan gemaakt en kwam de hoofdingang met dubbele stoep, naar voorbeeld van de afbeelding in het *Grachtenboek*, opnieuw voor de bel-étage. Het werk was voltooid in 1942. Inwendig werden de ontbrekende interieurs aangevuld in de trant der 18de eeuw.¹⁸ In 1952 schonk zij het huis in gerestaureerde toestand aan de Vereniging Hendrick de Keyser. Het huis is sinds 1981 als kantoorruimte verhuurd aan het Prins Bernhardfonds. Het tuinhuis werd in 1990 na een restauratie en verbouwing onder leiding van M.R. Fritz in gebruik genomen als kantoor door de Nederlandse Tuinenstichting. De gevel van het tuinhuis was reeds gerestaureerd in 1957 door C.W. Royaards.

Beschrijving en reconstructie

Het huis meet circa 14,75 (52 voet) bij 17 meter en heeft een compacte plattegrond waarin alle vertrekken zijn ondergebracht die in grachtenhuizen van normale breedte zijn verdeeld over een apart voor- en achterhuis (Herengracht 284 en Keizersgracht 387, p. 261, 307). Karakteristiek voor de grote huizen in het tweede deel van de uitleg is de verandering van het souterrain in een gelijkstraatse verdieping. Deze ontwikkeling werd mogelijk gemaakt doordat vanaf 1663 de aanleg van hogere stoepen was toegestaan. Uit de nieuwe straatverdieping waren de pakkelders definitief verdwenen. De ruimte was door een doorlopend trappenhuis met de hoofdverdieping verbonden en bood plaats aan keukens, een meidenkamer en voorraadkamers. Bij Herengracht 476 diende de grote tuinkamer rechtsachter in de 18de eeuw als eetzaal. Ook bij Nieuwezijds Voorburgwal 264 (p. 203) zagen we een dergelijke uitbreiding van de woonvertrekken naar het voormalige souterrain. Herengracht 476 is lager dan de meeste andere huizen in dit deel van de stad doordat de pakverdieping tussen de eerste verdieping en de zolder is weggelaten. De bouwheer, medicus van profession, had geen behoefte aan extra bergruimte en was blijkbaar ook niet van zins deze laag als pakzolder apart te verhuren. Net als Keizersgracht 387 bezit dit huis nog plafonds van moeder- en kinderbinten boven de hoofdvertrekken op de bel-étage. De andere verdiepingen hebben normale, enkelvoudige balklagen. De oude kappen zijn door de verbouwing van 1913 grotendeels verdwenen.

De 18de-eeuwse toestand van dit huis is voor wat betreft de benedenverdieping en de bel-étage vastgelegd in een tekening uit 1792 met als opschrift 'Plattegronden gevolgt naar de Oude Opmeting in 1792' (afb. p. 315).¹⁹ Deze opmeting geeft de toestand die was ontstaan door de niet afgemaakte verbouwing van omstreeks 1730 onder leiding van de aannemer Jan van der Streng en de beeldhouwer Ignatius van Logteren. Samen met de boedelinventaris uit 1756 (bijlage) geeft zij een beeld van het gebruik van het huis in de 18de eeuw. Op het niveau van de straat zijn drie ingangen. De ingang

Achtergevel met wapenschild Van de Poll. Omstreeks 1870 werd de gevel gepleisterd. De klok en de consoles in de kroonlijst dateren nog uit 1731. In 1913 werd de uitbouw aan de rechterzijde verhoogd door het bureau Ed. Cuypers. De uitbouw aan de linkerzijde, die nog te zien is op de opmeting van 1792, was reeds eerder gesloopt.

Tuinhaus van omstreeks 1720, mogelijk naar ontwerp van Simon Schijnvoet, die een dergelijk tuinhaus bouwde bij Keizersgracht 317 (p. 80). In 1887 werd het tuinhaus geheel herbouwd in verband met de aanleg van een kelder voor de centrale verwarming. Het natuursteenwerk van de voorgevel bleef daarbij behouden. De oorspronkelijke indeling bestond waarschijnlijk uit een koepelkamer met portalen aan weerszijden. Boven de huidige ingang een reliëf in zandsteen met voorstelling van Mercurius omringd door handelsattributen en welvaartssymbolen. Aan de zijkanten de figuren van Diana en Apollo.

Trappenhuis hoofdverdieping (circa 1730).

onder de stoep geeft toegang tot een vestibule en een middengang naar de tuin. In de vestibule is een rooster getekend dat licht doorlaat naar de provisiekelders onder het voorgedeelte van het huis. Links liggen de 'knechts- en meidenkamer', waarlangs een gang tegen de bouwmuur toegang geeft tot het binnenplaatsje naast de trap. De gang diende tot bevoorrading van de keuken en tot het legen van het 'secreet' onder de trap. De kamer rechtsvoor maakt op de opmeting (met poederhok en wijnkelder) de indruk van een voorraadkamer. In 1756 was dit vertrek het 'comptoir'. De grote kamer rechtsachter met stookplaats, vaste kasten en een uitbouw in de tuin was in 1756 de 'eetzaal'. Op de hoofdverdieping liggen aan de voorzijde een vestibule ('boven voorhuis'), een 'antichambre' ('grote zijdelkamer') en een kleine zijkamer. Aan de achterzijde liggen de salon ('grote Zaal') met kabinet en de 'eetkamer' ('kleine zaal').

In hoeverre deze toestand teruggaat op de indeling van 1670 is in de huidige toestand moeilijk vast te stellen. Bij 17de-eeuwse huizen van dit type bevindt zich achter het trappenhuis, boven de keuken, vaak een daagse woonkamer, die door een middengang van de grote achterkamer is gescheiden.²⁰ Herengracht 476 bezit op de straatverdieping een dergelijke indeling. De huidige grote zaal kan bij de verbouwing van 1730 zijn ontstaan door het samenvoegen van het daagse woonvertrek met de gang.²¹

De monumentale bordestrap, in combinatie met het binnenplaatsje, was waarschijnlijk altijd aanwezig. Bij de verbouwing van 1730 werd een lichtkoepel toegevoegd en werd de hele aanleg opnieuw vormgegeven in Lodewijk XIV-stijl.

Bij de restauratie van 1940-'42 werd de hoofdverdieping van het huis geheel teruggebracht in de toestand van omstreeks 1730. De ingrijpende verbouwing van omstreeks 1800 is vastgelegd in een opmeting van omstreeks 1940.

Bijlage

INVENTARIS van alle de goederen (...) nagelaten bij vrouwe Margaretha Verhamme, eerder weduwe van de heer Jean de Wolf en laatst weduwe van Paulus Loot van Santvoort, 30-11-1756, notaris Otto van Dam (verkorte vorm).

Opde Solder

- restant turf en hout
- kistje met eenige matemaatische instrumentjes
- 59 kleerstokken, 2 kasten, vuilj linne kist
- 3 servetplanken, 2 droogrekken
- (oud keukengerei van koper, tin, ijzer en blik; oude meubels)

Opde Meijdekamer

- slaapbank met groen behangsel
- 2 stroomatrassen
- bed met 4 kussens
- 1 spiegeltje en een theetafel
- 2 stoven
- bed met 4 kussens
- 5 stoelen

Opde kleijne voorkamer (eerste verdieping)

- een geschilder vloerzeijl en een carpet
- 4 noteboome stoelen en dito leunstoel met groene trijpte sittingsen
- 1 siekestoel
- 1 eijkehoute tafeltje
- 1 spiegeltje met schillepadde lijst
- 2 houte ongelijke kistjes
- 12 stoven

Bovent Voorhujs

- een groote Oostindische gladde houtekist met koperbeslag (zilverwerk en kleine gebruiksvorwerpen)

Opde Studeer- Boekekamer

- de boeken en prenten en hetgeene verder de biblioteecq uijtmaakt
- wijders: een tafel met 6 stoelen
- geel damast bedsteebehangsel
- 4 glasgordijnen
- 2 pistoolen
- 1 marmer borstbeeld
- 1 ijvoore gekruijste Christusbeeld aan een swart ebbenhout kruijs
- (geldkisten met inhoud)
- (diverse gouden horloges, snuifdozen, enz.)

Opde blauwe Kamer

- een tapijt
- 1 noteboome tafel
- 12 stoelen met blauwe moore ruggen en sittingsen, 4 moore glasgordijnen
- 4 matrassen en 1 bed
- rustbank
- groot kabinet (tafellakens, servetten, beddegoed)
- opt Cabinet: 3 porcelejne doofpotten en 2 dito flessen

Opde Slaepkamer

- 2 glasgordijnen
- ledikant
- (diverse kasten, waaronder: 'de besloote porceleijnkast')

Int Boven Voorhuijs (hoofdverdieping)

- vergulde lantaarn
- 2 vergulde geridons

Inde kleijne Zijdelkamer

- vloertapijt
- 1 karpert
- 1 geschilderde theetafel
- 1 geridonnetje
- 1 gladhoute comptoirtafeltje op rollen
- 8 stoelen met blauwe trijpte matrassen
- spiegel met een glase lijst
- olijvehoute tafeltje met deuren

Inde Grootte Zijdelkamer

- mahoniehoute tafel met een lade (servies)
- 2 verplakte theetafels
- 12 stoelen met gezaagde ruggen
- vloertapijt

Inde Grootte Zaal

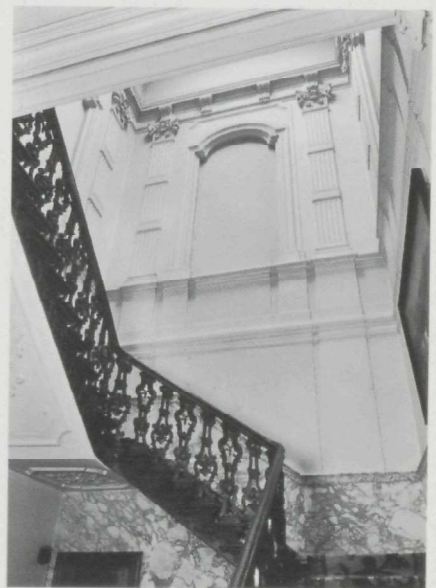
- vloertapijt
- 8 stoelen ingelijst, met groene fluweele ruggen en sittingsen
- 3 tabouretten met dito sittingsen
- 1 groen fluweel kussen in de kannepe
- 6 groene fluweele glasgordijnen
- 4 schilderijen met vergulde lijsten
- 1 gladhoute vuurschutje

Int Kabinetje

- 1 vergrootglas
- 22 boucaalen met dekzels
- 3 bierglazen met dekzels
- 13 diverse bierglazen
- 100 groene roemers
- 67 kelken
- 4 souraeten (?)
- 6 glaase kandelaars
- 3 diti theebossen
- 2 diti schenkkannen
- 4 diti kannetjes met oren
- 2 waterflessen
- 1 diti inktkoker en santkoker
- 20 stuks glaswerk
- vloercarpert
- 1 verkeerbord

Detail trapbalusters.

Lichtkoepel boven het trappenhuis, naar ontwerp van Ignatius van Logteren (ca. 1730). De decoratie werd nooit voltooid in verband met het faillissement van de bouwheer Dirk van Lennep.

Achterkamer op de hoofdverdieping. Plafondstuk van Jacob de Wit uit 1730 'de dageraad verdriift de nacht'; de bovendeurstukken en het schoorsteenstuk zijn van elders afkomstig. Betimmeringen uit 1940 door C.W. Royaards.

Inde kleijne Zaal

- 1 vloertapijt
- 4 groene zijde glasgordijnen
- 4 glaase lugters met vergulde lijsten, ieder met twee armen
- 1 noteboome laatafel
- 4 dito geridons
- 2 genajide speeltafeltjes
- 8 noteboome ingeleijte stoelen, met genajide sittings met gele armosijne hoesen
- Caert vande heerlijkheid van Santvoort

Inde Boufetkast (serviesgoed en gebruiksvoorwerpen)

Inde Benedegang (straatverdieping)

- 1 weerglas
- 1 lantaarn
- 1 glaase armlakertje

Int Comtoir

- 1 dubbele lessenaer
- 2 comtoirstoelen en 2 stoven
- ijzeren geldkistje
- kasje met laaden

Inde Eetzaal

- 8 noteboome stoelen met groene trijpte sittings
- 1 dito leuningstoel
- 1 veltafel
- 3 carpetten
- 1 vloertapijt
- tafel, turfton en kleyn tafelhologe
- 1 ledikant-cabinet
- 1 noteboome theestoofje
- 1 verlakte tafelschel
- kapmantje met toebehooren
- ijzer haartje
- 2 kooitjes met 2 kanarie-vogeltjes
- 1 noteboome bureau
- vaste kast (zilverwerk)

Inde Keuken

(theetafel, veldtafel, 6 stoelem, tin-, koper-, ijzer- en blikwerk, porselein)

Knegtskamertje (bed)

Kelder en Provisiekelder (onder voorgedeelte van de straatverdieping)

- boter, wijn, bier enz.

Overhuijs (?)

- 34 beddelakens, handdoeken enz.

Inde Tuijn

- 2 borstbeelden met pedestallen en een verguld groepje met pedestal

Int Tuijnhuijs

- 6 stoelen met rood leer bekleed

Inde Stal

- 4 swarte koetspaarden en 2 koetsen (met toebehooren)

(Volgt de inventaris van de heerlijkheid Zantvoort)

1 *Een Amsterdams Grachtenboekje uit de zeventiende eeuw. Het plaatwerk van Cornelis Dankertsz* (ingeleid door I.H. van Eeghen), Amsterdam (uitgave Amstelodanum) 1963; Chr. P. van Eeghen, *Jrb. Amstel.* 39 (1942) p. 35-89.
2 Herengracht 189 vormde samen met het

buurpand aan de linkerkant een dubbelhuis achter één gevel. De huizen waren als beleggingspanden gebouwd in 1639-'40 door Jacob Pauw en werden in 1900 afgebroken voor het gebouw van de Kas-Associatie. De architect is niet bekend. (K.A. Ottenheym, *Philips Vingboons (1607-1678)*).

Architect, Amsterdam/ Zutphen 1989, p. 96 en *Vier eeuwen Herengracht*, Amsterdam 1976, p. 239-240.

3 Beiden maakten deel uit van het 'Collegium Medicum' dat in 1635 was ingesteld ter bestrijding van de pest en correspondeerden in het Latijn over geneeskunst en schone kunsten. In de *Observationes* van Nicolaas Tulp (1652) duikt Fr. de Vicq regelmatig op als een 'uitnemend geneesheer'.

4 'Een huys en erve (...) opde Zuijtzijde vande Nieuwe heeregragt tusschen de Spiegel en Vijsselstraet (...)' (GAA, kw. 4A, fol. 277v.).

5 *Jrb. Amstel*. 17 (1919) p. 57.

6 I.H. van Eeghen, *Ma. Amstel*. 59 (1972) p. 197-199 en 61 (1974) p. 50-58.

7 Not. Archief, inv.nr. 8699, dossier 806, 8-5-1733.

8 Van der Streng bouwde in 1740-'41 de kerk van Westzaan, samen met Hendrik Knoop en Jan van Logteren die het bedrijf van zijn vader voortzette. Bij Herengracht 476 was Van der Streng vermoedelijk de hoofdaannemer voor zowel de gevel als de interieurs. In de lijst van schuldeisers staan direct onder het genoemde drietal de namen van Evert Scholten (f 1109.9.8), Abraham Dankerts (f 1078.9.-), vermoedelijk houtsnijders, stucwerkers of timmerlieden die een aandeel leverden in de verbouwing. Een pagina eerder vinden we de namen van de houthandelaar Pieter van der Streng (f 1231.13.8), Pieter van der Straten (f 1149.3.-), de katoenleverancier (?) Benjamin Senior (f 1170.15.-), Philip Androuin (f 887.18.-) en de smid Leendert Ulje (f 1013.4.-).

9 In ditzelfde rijtje De Moerbecken (f 977.16.-), Willem Knegjes (f 1476.11.-), Jacob Keessen (f 948.1.-) en de wed. Rottermont (f 2258.-), die mogelijk als tuinlieden of leveranciers een aandeel in de verfraaiing van de buitenplaats geleverd zullen hebben. De grootste schuldeiser was 'Le Roy' voor 'circa' f 7500. Het ontwerp van de Marots voor de tuinaanleg en voor een Orangerie is bewaard (niet gedat.): M.D. Ozinga, *Daniel Marot. Den schepper van den Hollandschen Lodewijk XIV-stijl*, Amsterdam 1938, plaat 26. Het ontwerp dateert dus waarschijnlijk uit de jaren 1730-'32.

10 W.V.J. Freling, *Stucwerk in het Nederlandse woonhuis uit de 17de en 18de eeuw*, Leeuwarden/ Mechelen 1993, p. 335; in 1731 bestelde zij reeds, in navolging van haar zwager aan de overzijde, een plafondstuk bij Jacob de Wit.

11 Kw. 5C, fol. 87v.; de koper Jean de Wolff was een broer van de eerste man van Catharina de Neufville, Pieter de Wolff, die reeds in 1716 was overleden.

12 Not. Archief, inv.nr. 12557, dos. 284, 30-11-1756.

13 Kw. 6B, fol. 329; Hij was tevens een kleinzoon van David de Neufville, die eigenaar was van 1708-1729. Opnieuw waren interieurstukken bij de verkoop inbegrepen, waaronder 'alle de behangscels, de Groene Fluweele Glas Gordijnen met dito kussens in de Kanapé, de drie tabouretten, en de twee marmere Tafeltjes op de Zaal, de Vaste Spiegels en vaste Schilderijen voor de Schoorsteen, en de blafons, mitsgaders de Losse Planken in de Kassen door het geheele huis, de Klock op het huis, en de Vaste tafel in 't Tuin-huis'.

14 Kw. 7N, fol. 239.

15 Opmeting van de straatverdieping en de bel-étage, vermoedelijk door B.W.H. Ziesenis (particuliere collectie).

16 Bij de restauratie van 1942 werd achter de wandbespanning van de zaal aan de voorzijde op een plank het jaartal 1802 of 1807 aangetroffen. Het jaartal 1802 valt samen met de ingebruikname van een deel van het pand als kantoor van het bankiershuis Muilman.

17 *Het huis oud en nieuw* 3 (1905) p. 4-7. Archief Bouwtoezicht.

18 A.A. Kok 1928; huidige balkenplafond in de zaal en plaatsing of herplaatsing van schilderstukken (verwijdering neorenaissance-stucplafond); plaatsing schoorsteenmantel met schilderstuk Jacob de Wit in salon r/a (ook betimmering en dussus-de-portes? of Royaards 1940?).

Royaards 1940: vestibule en interieur l. zijkamer (plafondstuk en schoorsteenmantel uit huis Singel??); plaatsing 17de-eeuwse schouw uit Alkmaar in de zaal; interieur 19de eeuw in r. voorkamer (met 'malle bolle juffers boven de spiegel en boven de deur') verwijderd; plaatsing dessus-de-portes (Duitsland); tuinkamer souterrain opnieuw ingericht; 18de-eeuwse vensterluiken voor alle vensters; verhoging van de borstweringen van de vensters in de voorgevel (hoofdverd.). Gegevens: handschrift mej. Mirandolle 1966 (coll. H.d.K.) en C.W. Royaards in *Jaarverslag Ver. Hendrick de Keyser* 1951.

19 Part. collectie. Tekening vermoedelijk door B.W.H. Ziesenis, die gezien het opschrift de verbouwingstekening van 1730 als onderlegger gebruikte. Het huis werd kort na 1792 of in 1802 geheel verbouwd, waarbij de ingang werd verlegd naar de straatverdieping.

20 Verg. het Huis Poppen (1642), Kloveniers Burgwal 95 (Ottenheim 1989, p. 90-'93) en Herengracht 386. Dit huis werd in de 18de eeuw op gelijke wijze verbouwd als Herengracht 476 (K.A. Ottenheim, *Herengracht 386. The history of an Amsterdam merchant's mansion*, Abcoude 1990).

21 De doorgang tussen 'chambre' en 'antichambre', die bij een dergelijke aanleg nooit ontbreekt, werd dan dichtgezet in 1730. In de huidige toestand zijn deze kamers weer door suïteteuren met elkaar verbonden.

Slaapkamer van Marianne Elias Rosenthal met inrichting uit 1905 naar ontwerp van Eduard Cuypers.

Haardpartij (1905).